

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

VII. An sola processio Verbi in Diuinis sit generatio?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

formalitas, per quam natura diuina ad intra se communicat.

91. Confir. Nam etiam per aduersarios Filius & Spiritus S. non accipiunt intellectionem & volitionem, nisi via communicationis; siquidem non accipiunt illas ut distinctas à principio productiuo: quidquid autem persona producta non accipit ut distinctum à persona producente, accipit per communicationem, non per productionem, quia productio formaliter tendit ad distinctum, communicatio verò ad idem.

92. *Obj. 4.* Non videtur maior ratio, cur Filio vi originis formaliter cum intellectione communicetur natura, & cum eadem natura non communicetur etiam volitio, cum non minus volitio, quam intellectio identificetur cum natura. Respondeo maiorem rationem esse, quia id tantum per se formaliter comunicatur cum proximo principio communicatiuo, quod per se & formaliter in eo includitur: atqui cum intellectione & volitione sola natura per se & formaliter includitur: ergo ea tantum vi originis formaliter utriusque personæ cum proximo principio communicatiuo communicatur. Maior cum consequentia patet. Minorem ostendo, nam id tantum per se & formaliter includitur in intellectione & volitione, quod formaliter & per se cōplet principium ipsum intellectionis & volitionis: sola autē natura id præstat, nam sola natura, tanquam principium vitale principale simul cum intellectu & voluntate per se immediatè complet principium ipsum intellectionis & volitionis. Etenim, ut ex Philosophia suppono, ad actum vitalem non solum proximè concurret potentia vitalis, sed substantia & natura ipsa viuens; ergo ad completum principium vitale intellectionis & volitionis diuinæ proximè & immediatè concurret natura ipsa diuina. Ceterum, quia intellectio & volitio spectant ad diuersos modos operandi, neutra formaliter & per se includitur in alia, ut complementum eiusdem principij operatiui, ac proinde solum concomitanter communicatur cum natura diuina.

93. Ad fundamentum primæ sententiæ, neganda est maior. Ad priorem probationem, concedo assumptum de relatione prædicamentali, quæ est purus respectus ad terminum: nego de transcendentali, quæ, ut inductione constat etiam in rebus creatis, actiua est. Relatio autem, quæ in Deo ponitur productiua, non est prædicamentalis, sed transcendentalis. Ad posteriorem dico, maiorem esse veram de principio productiuo quoad rationem formalem communicandi, quæ essentialiter supponit principium ipsum productiuum, non autem quoad rationem formalem producendi. Cuius ratio à priori est, quia principium communicatiuum suscipit natura vnit communicantem cum termino communicato, nam idem formaliter, quod communicatur termino, manet in principio ipso comunicante aut specie, ut in rebus creatis, aut

numero, ut in diuinis. Productiuum verò distinguit & quasi separat producentem à producto, nam id, quod datur producto, non manet formaliter, sed tantum virtute in producente. Igitur principium productiuum non assimilatur sibi productum formaliter ratione productionis, sed ratione communicationis, quam vnumquodque principium productiuum tam creatum, quam increatum in suo ordine essentialiter includit.

94. Ad rationes autem reliquarum sententiarum, quatenus faciunt contra nos, patet ex dictis.

95. Ex quibus etiam constat, an saltem dicendum sit actus essentialis intelligendi & volendi esse actuales productiones tam actiuas principiorum producentium, quam passiuas terminorum procedentium. Etenim sicut in principio productiuo distinguimus principium proximè communicatiuum, & principium proximè productiuum, nec non ipsum integrum & totale principium productiuum. Quod ita in productionibus ipsis proportionaliter distinguenda sunt hæc tria, actualis communicatio tam actiua in principio communicante, quam passiuæ in termino comunicato, quæ est ipsa intellectio & volitio essentialis; ut ratione præcisa ab ipsa productione tum actiua hypostasis producentis, tum passiuæ hypostasis productæ; & actualis productio, quæ est ipse actus notionalis, consideratus secundum præcisam formalitatem productionis, siue hypostasis producētis, siue hypostasis productæ; & integra processio, quæ utramque rationem formalem includit, actuale scilicet communicationem naturæ & formalem productionem hypostasis, quæ dicitur origo tam actiua personæ producentis, quam passiuæ personæ productæ.

SECTIO VII.

An sola processio Verbi in Diuinis sit generatio?

96. **R**ATIO dubitandi est, quia perfecta generatio, de qua hæc disputamus, est, ut Theologi ex Aristotele definiunt, *Origo viuens à viuentē, à principio coniuncto in similitudinem naturæ.* At non solum Verbum, sed etiam Spiritus Sanctus procedit viuens à Patre & Filio perfectè viuētib; per actum voluntatis, qui in Deo est vita ipsa per essentiam, à principio coniuncto, ipsique intimè communicato in similitudinem eiusdem numero naturæ cum Patre & Filio producentibus. Igitur non solum processio Verbi, sed etiam Spiritus Sancti est generatio. Vnde Ariani consubstantialitatem Diuinarum personarum negantes, hoc argumento Catholicos urgebant. Si spiritus sanctus procedit eiusdem naturæ cum Patre, aut procedit à solo Patre, & sic est Filius Patris, & Frater Filij; aut à solo Filio, & sic est Filius Filij, & Patris nepos;

Aristoteles.

Ariani.

aut

aut ab utroque simul, & uterque; erit Spiritus Sancti Parens; cum autem nequeat uterque; esse Pater, erit alter Pater, mater alter.

97. Dico 1. Verbum est proprie Filius, eiusque processio est vera & propria generatio. Assertio est de fide. Constat ex sacra scriptura, in qua Verbum appellatur *Filius* & *genitus*, Psal. 2. *Filius meus es tu*, inquit, Pater æternus, *ego hodie genui te*. Dicit, *Genui*, ut exprimat æternitatem. Dicit, *Hodie*, ut significet perennitatem. Secundò, interrogatus Christus Dominus à summo Sacerdote, an esset Filius Dei, Marci 14. respondit: *Ego sum*. At Christus est Verbum Patris, Ioannis. 1. *Verbum caro factum est*. Igitur Verbum est Dei Filius. Tertiò, processionem Verbi sacra Scriptura explicat metaphora *Vteri*, Pl. 109. *Ex utero genui te*; nomine *Conceptionis*, & *partus*, Prou. 8. atqui hæc omnia generationem important: ergo.

98. Dico 2. Solùm Verbum est Filius, eiusque processio est tantùm generatio. Est de fide. Constat ex eadem sacra Scriptura, in qua non modò Verbum dicitur *Filius*, & *genitus*, sed *unigenitus*, Io. 1. *vidimus gloriam eius gloriam quasi unigeniti à Patre*. Vbi particula, *Quasi*, non est nota diminuens, sed veritatem explicans, ut adnotarunt August. Amb. Gregor. Chrysost. Theophil. Euthimius. Vnde paulò post idem Euangelista absolute vocat *Unigenitum*: *Unigenitus*, inquit, *qui est in sinu Patris & c. & c. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*, & in Symbolo Athanasij solus Filius dicitur *genitus*, & in Symbolo Nicæno *Unigenitus*.

99. Verùm tota controuersia est in assignando discrimine, cur productio Verbi, non autem Spiritus Sancti sit generatio, cum uterque accipiat eadem numero naturam producentis. Qua difficultate victi Augu. lib. 3. contra Maximinum c. 14. Damascen. l. 1. fidei orthodoxæ c. 2. & 10. & Gregorius Ariminensis, cum Magistro sententiarum in 1. dist. 13. aperte fatentur, huius Catholicæ veritatis discrimen à puro viatore in hac vita assignari non posse. Reliqui verò Scholastici aliquam conantur rationem discriminis afferre. Vnde opere pretium duxi singulorum rationes singillatim examinare, ut illustrius tandem veritas appareat.

100. PRIMA ratio sit Scoti in primo distinct. 13. §. *ad questionem*, Aureoli artic. 2. propos. 4. affirmantium, generationem & spirationem distinguere se ipsis formaliter: nec oportere ulterius quærere, quibus distinguantur, nisi quia tota ratio formalis vnus, non est tota ratio formalis alterius.

101. Sed contrà: nam hanc rationem formalem quærimus, qua vna constituatur, ut generatio, altera, ut spiratio. Eodem labuntur qui dicunt, distinguere penes terminos productos. Id ipsum enim quæritur, quid proprietatis sit in vno, quo formaliter distinguatur ab altero.

102. SECUNDA ratio est Durandi in 1. distinct. 6. q. 2. num. 17. Aliacenensis in 1. q. 8.

art. 3. Ideo Verbum esse genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbum procedit ab vno, Spiritus verò Sanctus à duobus, quod autem procedit ab vno, procedit per modum naturæ, quia modus naturæ est, ut vnus sit ab vno. Quod autem procedit à pluribus, procedit per modum voluntatis, quia procedit à pluribus concurrentibus moderando suam virtutem. Hæc ratio desumpta est ex Augustin. 15. de Trinit. cap. 27. ubi eo probat. Filium procedere ut naturum, Spiritum verò ut spiratum, quia *Filius*, inquit, *nullus est duorum, nisi patris & matris. Absit autem, ut inter Deum Patrem, & Deum Filium aliquid tales suspicemur*.

103. Sed contrà: tum quia procedere à pluribus necessariò, & per modum vnus principij ad vnum determinari, non est, ut Durandus opinatur, procedere per modum voluntatis, suam virtutem moderantis, sed per modum naturæ ad vnum determinatæ. Tum quia, sicut procedere à pluribus non tollit, quin Spiritus Sanctus procedat ut viuens à viuente coniuncto, in similitudinem naturæ; ita non tollit, quin procedat ut natus, tum quia etiam si Spiritus Sanctus procedat à Patre & Filio, non tamen procedit ab illis, ut à pluribus, sed ut ab vno eodemque proximo principio spiratiuo. Atque ex his soluta manet ratio Augustini, nam etiam si Spiritus Sanctus procederet à Patre & Filio ut genitus, non oporteret ab illis procedere, tanquam à Patre & matre, quia non procederetur diuerso modo ab vno, atque ab alio, quod necessarium esset, ut ab illis procederetur tanquam à Patre & matre.

104. TERTIA ratio est Henrici, in summa 2. 6. q. 8. Bonauent. in 1. dist. 13. q. 2. Richardi q. 3. Heruæi q. 1. Rubionis. q. 1. art. 1. Egidij 2. p. distinctionis, art. 1. Mayroni distinct. 10. q. 1. ideo Verbum dici genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbum procedit per modum naturæ, Spiritus Sanctus verò per modum voluntatis. At solùm id quod procedit per modum naturæ in rebus creatis est genitum. Igitur solùm Verbum, non autem Spiritus sanctus in diuinis est genitus.

105. Sed contrà, quia vel procedere per modum naturæ, est procedere non præsupposita alia operatione substantiali in eodem operante, ut multi explicant: at hoc extrinsecum est, & accidentarium generationi: vel procedere per modum naturæ, est procedere necessariò & per determinationem ad vnum: at Spiritus S. procedit necessariò, & per determinationem ad vnum, quia non procedit liberè, & per virtutem indifferentem ad vtrumlibet, sed ex naturali inclinatione & propensione, quam Deus habet ad diligendum se ipsum. Vnde voluntas diuina producit Spiritum S. ut natura quædam est; quia producit illum ut ab intrinseco determinata ad vnum. Quod docuit S. Thomas 1. p. quæst. 41. art. 2. ad 3. Nec refert, quod idem

Augustin.

Durand.

Augustin.

Henricus.
Bonauent.
Richardus.
Heruæus.
Rubio.
Egidius.
Mayronius.

S. Thom.

doctor

doctor q. 10. de potentia art. 2. ad 4. neget Spiritum Sanctum procedere per modum naturæ. Quia hoc tantum ibi negat, ne videatur concedere Spiritum Sanctum procedere tantum à natura, & non à voluntate, ut à proximo & formali principio. Vel per modum naturæ significat procedere ex fecunditate naturæ, ut explicat Bonavent. atqui non minus Spiritus Sanctus, quam Verbum procedit ex fecunditate naturæ; ille media volitione; hoc media intellectione, ut proximo & formali principio communicationis.

Bonavent.

Capreolus.
Caietan.
Bannes.
Ferrariensis.

106. Quarta ratio est Capreoli in 1. dist. 9. art. 1. ad 2. contra primam conclusionem. Caiet. & Ban. 1. p. q. 27. art. 4. Fer. 4. contra gentes c. 11. & c. 19. ideo productionem Verbi esse generationem, non autem Spiritus sancti, quia processio Verbi est per intellectum, Spiritus Sancti vero per voluntatem: quod autem procedit per intellectum vi suæ originis formalis procedit simile producenti, non autem quod procedit per voluntatem. Probat autem hoc Caietan ex diverso modo operandi intellectus & voluntatis, quoniam ille sit in actu per expressam similitudinem obiecti; hæc per inclinationem & impulsum ad obiectum.

107. Ut autem hanc rationem magis explicet, notat q. 35. art. 2. dupliciter posse aliquod genus per differentiam ad certam speciem contrahi, vno modo per differentiam intrinsecam & formalem, quæ sit intra eandem perfectionem cum ipso genere contrahibili; alio modo per differentiam extraneam & quasi materialem, quæ sit extra perfectionem ipsius generis contracti. Primo modo contrahitur color per album & nigrum; quoniam albedo & nigredo sunt per se differentie contractivæ coloris intra eandem perfectionem genericam coloris. Secundo modo contrahitur color per naturale, & artificiale, quæ sunt differentie extraneæ coloris.

108. Ex his infert intellectiōem, quæ sumpta genericè vim habet assimilandi terminum principio intelligenti, ut intelligenti formaliter, contractam ad divinam, tanquam ad differentiam intrinsecam & formalem, assimilare terminum productum principio intelligenti in eadem numero natura; atque adeo, ut talis intellectio est contracta per differentiam existentem intra proprium genus intellectiōis, habere, ut gignat terminum similem in natura principio producenti quod est ipsum principium intelligens ut intelligens formaliter: amorem vero neque ex vi sua generica, neque ex vi aliqua specifica per se habere, ut assimilet terminum principio producenti: ed quod & amor impulsio quædam est, & omnes amoris differentie per se tantum sunt impulsiones diversificativæ. Quo fit ut neque ille ad perfectissimum amorem contractus, tanquam ad differentiam per se, sit formaliter & ex vi propriæ differentie productivus similis, & eiusdem naturæ cum prin-

cipio amante, sed per se tantum sit productivus cuiusdam infinitæ impulsione & inclinationis Dei amantis in se ipsum amatum. Quia verò hic amor reperitur in natura increata, in qua nihil potest esse accidentale, & ex natura rei distinctum, ratione subiecti, in quo talis amor reperitur, quæ est quædam differentia extrinseca, habet, ut producat terminum identitificatum cum natura ipsa amantis, atque adeo similem, & eiusdem naturæ cum illo. Quoniam verò ad naturam generationis non sat est, ut terminus, qui ea produciatur, producat similis principio ratione differentie extraneæ, sed produci debet similis ratione differentie propriæ, alioqui non procederet similis vi suæ processionis formaliter: hinc fit ut etiam si Spiritus Sanctus ratione differentie extraneæ procedat similis & consubstantialis principio producenti, non dicatur genitus, & Filius: sicut Verbum, quod & ex vi intellectiōis ut sic, & talis specificæ intellectiōis produciatur simile & eiusdem naturæ cum principio producente.

109. Eandem rationem amplius sic explicat Ferrariensis. Quævis intellectio ex eo, quod est expressa similitudo rei intellectæ, habet ex se aliquo modo assimilare terminum principio producenti, quod est intellectus ipse informatus specie intelligibili: ergo perfectissima & infinita intellectio, qualis est Divina, procedens ex infinito intellectu, & infinito intelligibili, habet infinitè assimilare terminum principio intelligenti: ergo per identitatem eiusdem naturæ cum illo; nam quando intellectio est perfectior, tantò Verbum per ipsam productum est intimius & magis unitum: ergo intellectio infinitè perfecta attingit Verbum in eadem numero natura cum principio ipso intelligente. Processio verò Amoris Divini neque ex vi processionis amoris ut sic, neque ex vi processionis perfectissimi amoris habet, ut procedens habeat idem esse naturale cum producente: non enim quod processio amoris est perfectior, ed per talem processionem productum est intimius producenti, sed hoc solum habet ex eo, quod est res quædam existens in Deitate, in qua nihil potest esse diversum.

Ferrariensis.

110. Ad clariorem huius sententiæ explicationem hæc supererat propositio probanda; formales & intrinsecas differentias intellectiōis & amoris non esse sumendas ex subiecto, sed ex obiecto. Quod facile probatur; quia cum tales actus primariè sint à natura ordinati ad obiecta, inde habent, & non ex subiecto suas formales differentias. Cum igitur ex vi proprii modi tendendi horum actuum ad sua obiecta sola intellectio sit per modum expressæ similitudinis rei intellectæ, quæ est proximum & formale principium intelligendi: volitio verò tantum sit ad instar cuiusdam vitalis im-

pulsus

pulsus in rem amatam, etiam si ambæ ratione subiecti, cum quo sunt coniunctæ, attingant terminum similem in natura cum producente, non tamen ambæ sunt generatiuæ, quia non ambæ ex vi proprii modi tendendi ad obiectum, quod in his actibus est differentia per se, postulant producere terminum in natura similem producenti.

Ruiz. 111. Non multum ab hac ratione discrepat Didacus Ruiz de Trinit. disput. 6. se. 1. ubi, ideo ait, productionem Verbi esse generationem, quia secundum explicitum & formalissimum conceptum ordinatur ad personam, quæ secundum suam ultimam & formalissimam rationem personæ est perfectissima imago producentis; quæ si crescit infinitè, euadit substantialis intra eundem gradum imaginis. Putat enim Verbum Diuinum per se afferre similitudinem in natura ex eo, quod sit perfectissima similitudo producentis. Quæ ratio, ut patet, coincidit cum explicatione Ferrariensis supra allata. Vnde eodem argumento quo impugnabitur illa, impugnabitur & hæc.

Caietanus. 112. Contra igitur hanc Caietani sententiam primò. Nam ex ea sequeretur, Spiritum Sanctum vi suæ processionis formalis non esse æquè Deum, ac Verbum ac proinde vi suæ constitutionis personalis, quæ sumitur ex propria origine, non constitui æquè Deum formaliter, ac reliquas personas Diuinas. Sequela probatur, nam vi suæ processionis formalis procedit solum ut amor, qui in sententia Caietani non est formaliter Deus, sed impulsus & affectio Dei, identicè tantum & subiectiuè Deus. Vnde vi suæ processionis formalis non esset vniuocè persona Diuina cum Patre & Filio; nam vi suæ processionis formalis non accipit eandem naturam Patris & Filij, sed proprietatem tantum naturæ. Hoc autem absurdum est, quoniam non saluaretur æqualitas, quam Diuinæ personæ seruare debent in propria constitutione personali, quæ sumitur ex propria origine, vi cuius una ponitur procedere perfectior alia. Præterea falsum est, quod Caietanus supponit, amorem non esse Deo essentialem, sed solam proprietatem, ab ipsius quasi natura fluentem. Contrarium enim docet S. Thomas. 1. p. q. 30. art. 2. ad 2. ubi amorem Diuinum ait esse coessentialē Deo.

S. Thomas. 113. SECUNDO, quia hæc opinio non concludit, quod intendit. Intendit enim similitudinem in natura, quam habere debet genitum cum generante, & concludit solam similitudinem intentionalem & in representando, quam per se tantum postulat Verbum intellectualem cum obiecto intelligibili. Minorem probo, nam de ratione Verbi, ut abstrahit à creato & increato, solum est procedere simile obiecto intentionaliter. Ergo de ratione Verbi, ut contracti ad increatum, est tantum procedere infinitè simile obiecto intentionaliter. Antecedens patet, quia de

ratione Verbi intellectualis est representare obiectum intelligibile: hoc autem non dicit similitudinem naturalem, & in essendo cum obiecto, sed tantum intentionalem & in representando. Nam eam similitudinem per se tantum importat Verbum, quæ necessaria est, ut per eam perfectè cognoscatur obiectum; nam hæc tantum est per se requisita ad primum munus Verbi: sed ad hoc sufficit sola similitudo intentionalis; nam omnia alia circumscripta, & hac tantum posita, ponitur Verbum perfectè representatum obiecti. Consequentia verò probatur, quia Verbum, ut contractum ad increatum, per se non importat, nisi similitudinem intentionalem infinitam.

114. Hoc autem demonstro primò à posteriori sic. Verbum increatum non minus procedit ut Verbum Diuinarum personarum & creaturarum possibilem, quam ipsius Diuinæ essentia; cum non minus procedat ut perfectissima notitia personarum & creaturarum, quam essentia; sed respectu Diuinarum personarum & creaturarum possibilem, non importat, nisi solam similitudinem intelligibilem & intentionalem in representando: ergo neque respectu Diuinæ essentia; per se importabit aliam similitudinem, quam intelligibilem & intentionalem in representando. Consequentia elucet. Minor probatur, quia Verbum increatum non procedit simile in essendo paternitati, aut spirationi passiuæ, vel creaturis; alioqui Verbum esset Pater, Spiritus sanctus & creatura naturaliter; quod est hereticum; sed solum procedit simile quoad esse intentionale, & in representando, quia procedit ut perfecta notitia omnium, quæ sunt in mente paterna. Ergo neque Verbum, ut contractum ad increatum per se importat similitudinem in natura, sed tantum in esse intentionali cum obiecto intelligibili.

115. SECUNDO probatur à priori. Nam Verbum ex vi contractionis ad talem differentiam Verbi, eam tantum similitudinem per se poscit, quæ per se tantum facit ad perfectissimam notitiam talis obiecti: sed hæc est sola similitudo intentionalis cum obiecto intelligibili: ergo, &c. Maior patet, nam differentia per se est illa, quæ per se tantum requiritur ad talem speciem, ex tali genere & differentia constituendam: sed ad constituendam perfectissimam speciem Verbi increati sufficit infinita similitudo intentionalis cum ipso obiecto intelligibili: nam ea tantum similitudo per se requiritur ad constituendam speciem Verbi increati, quæ per se sufficit ad comprehendenda omnia, quæ sunt in memoria fecunda Patris. Nam hæc est tota, & adæquata perfectio Verbi, exprimere in actu secundo, quicquid in actu primo dicit species intelligibilis; quia Verbum est adæquatus terminus ipsius: sed ad exprimenda omnia, quæ per modum speciei intelligibilis continentur

tinentur

tenentur in memoria secunda Patris, non requiritur similitudo in natura, sed sufficit intentionalis. Nam hac tantum posita, & omni alia sublata, ponitur Verbum adquatè expressum totius esse intelligibilis obiecti intellectus paterni: patet hoc respectu Diuinarum personarum, & creaturarum possibile ad quas perfecte exprimendas sufficit sola intentionalis similitudo. Igitur quod Verbum Diuinum procedat simile in natura cum principio intelligente, non habet formaliter ex vi propria differentie, quæ solum tendit ad infinitam similitudinem intentionalem; sed tantum ex subiecto, in quo reperitur, non secus ac amor ipse increatus.

116. Confirmatur, quia sicut Verbi est assimilare terminum obiecto intelligibili: ita Amoris est vnire amantem obiecto amato: sed ex infinito amore non calculatur per se, nisi infinita vnio intentionalis amantis cum amato; ergo ex infinita notitia non calculatur per se, nisi infinita similitudo intentionalis Verbi cum obiecto. Aut certe si ex infinita notitia per se calculatur similitudo in natura, etiam ex infinito amore calculabitur infinita vnitas realis: & consequenter etiam amor vi suæ processionis, vt increatus est, procederet similis in natura cum principio volente, ac proinde vt genitus & filius.

117. Quinta ratio est Suarez 11. de Trinit. cap. 5. & 6. Fasoli 1. p. quæst. 4. articul. 2. dubit. 1. & aliorum recentiorum Theologorum, qui nondum sua scripta prælo mandarunt. Hi autem eo probant processionem Verbi esse generationem, non autem Spiritus Sancti, quia soli Verbo vi suæ processionis communicatur intellectio, quæ est propria differentia & formale constitutum naturæ Diuinæ: Spiritui verò Sancto, vi suæ processionis sola communicatur volitio, quæ non constituit, sed supponit naturam constitutam, eamque consequitur vt proprietatem ipsius. Cum autem generatio sit formalis communicatio naturæ, eoque tendat, vt per eam genitum accipiat essentialē constitutionem genitoris, sola processio Verbi erit generatio, quia sola processio Verbi est formalis communicatio naturæ Diuinæ, qua natura Diuina est formaliter.

11. Quod autem intellectio sit propria differentia constitutiva naturæ Diuinæ, volitio verò sit sola proprietas consequens, inde probant: quoniam natura Diuina cum sit essentialiter viuens vita perfectissima; perfectissimus autem gradus vitæ sit vita intellectualis actualis, ipsa actualis intellectio erit formalis ratio constitutiva naturæ Diuinæ; quia hic est primus & perfectissimus gradus vitæ. Volitio verò & amor, cum sit quidam naturæ appetitus consequens intellectionem, atque adeo naturam ipsam perfecte constitutam in gradu vitæ intellectualis perfectissimæ, non potest

habere rationem formalis constitutivæ, sed proprietatis consequentis; eo quod formalis ratio constitutiva naturæ est illa, qua primò concipitur constitui in se, & essentialiter distingui ab omni alio. Quia igitur soli Verbo ex modo, quo procedit, communicatur intellectio, solum Verbum erit genitum & Filius. Et quamuis etiam Spiritui Sancto communicetur intellectio, quia tamen ea non communicatur vi suæ processionis formaliter, sed solum identice & concomitanter, vt intrinsece inclusa in ipsa volitione, quæ ei tantum communicatur formaliter vi originis, non dicitur filius & genitus, nec eius processio generatio; quia hæc est productio per se primò ordinata ad communicandam naturam.

119. Confirmant, nam ratio volitionis actualis in Deo præsupponit rationem intellectiui: igitur nequit eius essentia per viamque rationem equè primò constitui. Antecedens constat tum in rebus creatis: tum quia volitio essentialiter est ad cognitum vt sic. Consequentia verò probatur, nam si intellectio & volitio actualis æquè primò essentiam Dei constituerent, sequeretur, intellectionem & volitionem esse vnum simplicissimam conceptum vnus & eiusdem differentie, essentialiter constituentis naturam; ac proinde cum volitio suapte natura præsupponat intellectionem, idem præsupponeret seipsum; idemque simul foret prius & posterius se ipso; quod implicat.

120. Sed contra primò. Quoniam hæc ratio falsam supponit doctrinam de constitutivæ naturæ Diuinæ, quod ex Patribus, & S. Thoma supra probauimus, non esse solam intellectionem, sed ipsum esse secundum totam latitudinem essendi.

121. SECUNDO, ex hac sententia sequitur, quod contra præcedentem rationem intulimus, nempe Spiritum Sanctum vi suæ processionis non esse equè Deum, ac Filium; imò vi suæ processionis non esse formaliter Deum, sed tantum proprietatem Dei; proinde vi suæ formalis constitutionis personalis non esse vniuocè personam Diuinam cum reliquis; nec procedere vt æqualem cum alia persona procedente; nec processionem Spiritus Sancti dici posse processionem Dei, quia non tendit formaliter ad communicandam Deitatem, sed tantum proprietatem Dei: processio autem denominatur talis formaliter ab eo, quod formaliter communicat.

122. TERTIO sic argumentor. Spiritus Sanctus vi suæ processionis formalis producit vt hypostasis Diuina: ergo vi suæ processionis formalis, producit vt subsistens in natura Diuina: ergo vi processionis formalis communicatur illi natura Diuina. Antecedens patet, nam quicquid est terminus per se productionis, per se procedit vi productionis. Sed hypostasis Spiritus Sancti est per se terminus spirationis passivæ, cum sit ipsa spiratio passiva in facto esse:

ergo

Suarez.
Fasolus.

S. Thomas.

ergo per se vi suæ processionis producit ut hypostasis Diuina. Posterior consequentia primi enthymematis constat: nam si vi suæ processionis formalis Spiritus sanctus procedit, ut immediatè subsistens in natura Diuina; ergo vi suæ processionis formalis accipit naturam Diuinam. Prior verò consecutio, in qua tantum versatur difficultas, sic probatur. Omnis hypostasis immediatè ordinatur ad naturam, quàm ad proprietates naturæ. Sed per aduersarios volitio est proprietas naturæ: ergo hypostasis Spiritus Sancti vi suæ processionis formalis, non procedit, ut immediatè subsistens in volitione, sed in natura ipsa Diuina. Consequentia claret, nam terminus vi suæ processionis procedit secundum ordinem, quem per se & formaliter includit: Igitur si hypostasis per se immediatè ordinatur ad naturam, & non ad proprietates naturæ, vi suæ processionis procedit, ut immediatè subsistens in natura, & non in volitione, quæ est proprietas naturæ. Maiorem ostendo. Nam hypostasis est complementum substantiale naturæ, cum qua facit vnum substantiale in ratione suppositi perfectè operatiui; ergo prius, & immediatè respicit naturam, cum qua constituit vnum substantiale perfectè operatiuum, quam proprietatem naturæ, cum qua non constituit vnum substantiale, sed vnum quasi per accidens.

123. Confirmatur. Nam ea ratione hypostasis respicit naturam, quàm natura respicit hypostasim: sed natura prius & immediatè respicit hypostasim, quàm proprietates: ergo & hypostasis prius & immediatè respicit naturam, quàm proprietates. Maior patet, quia nequit natura prius respicere suam hypostasim, quin etiam hypostasis prius respiciat suam naturam, quoniam correlatiua sunt simul natura. Minor probatur tum in rebus creatis, in quibus natura per prius respicit suam hypostasim, quam proprietates: ergo etiam in Diuinis. Nam idè aduersarij docent, volitionem esse proprietatem naturæ Diuinæ, quia ea etiam est proprietas naturæ creatæ: ergo etiam docere debent, per prius naturam Diuinam respicere suam hypostasim, quàm suas proprietates; quia etiam natura creata prius respicit hypostasim, quàm proprietates. Tum quia natura Diuina constituit magis vnum cum hypostasi, quam cum proprietate: sed id prius & immediatè respicitur à natura, quod constituit magis vnum cum illa: ergo &c.

124. Argumentor 4. Nam, ut constat ex Ioanne Theologo latino in Concilio Florentino sess. 18. & 19. & omnibus Scholasticis cum Magistro in 1. dist. 7. ad productionem Spiritus Sancti, non solum per se concurrat voluntas, sed etiam natura, ut principium communicatiuum. Etenim principalis forma, qua tam Pater, quàm Pa-

ter & Filius est principium communicatiuum ad intra, est ipsa natura Diuina, quæ tam cum intellectu ad gignendum Filium, quàm cum volitione ad spirandum Spiritum Sanctum immediatè concurrat. Ergo vi processionis non minus communicatur natura Spiritui Sancto, quàm Filio. Consequentia probatur, nam id vi processionis communicatur termino, quod est per se principium communicationis termini: igitur si natura Diuina est per se principium communicationis sui respectu Spiritus Sancti, per se vi originis illa communicatur Spiritui Sancto.

125. Ad fundamentum aduersariorum patet ex suprà disputatis de constitutio Dei. Ad confirmationem nego consequentiam. Ad cuius probationem respondeo intellectum & volitionem esse quidem vnum simplicem conceptum, sed virtualiter diuisibilem: & ratione huius virtualis diuisibilitatis non repugnat, quin idem ratione præsupponat se ipsum; sitque se ipso prius & posterius secundum diuersas perfectiones, quas virtualiter includit. Nam etiam per aduersarios volitio supponit intellectum: & rursus intellectus, ut comprehensua est omnium attributorum Diuinorum, quo pacto est formale constitutum Dei, ratione supponit volitionem; quia ut sit comprehensua volitionis, debet illam præsupponere in ratione obiecti. Igitur non implicat, ut eadem perfectio ob virtutem sui diuisibilitatem sit conceptibilis prior, & posterior secundum diuersas rationes.

126. Sexta ratio est aliquorum apud Ruiz disp. 8. sect. 4. ideo Verbum esse genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbo vi suæ processionis immediatè communicatur natura, quàm intellectus: contra verò Spiritui Sancto vi suæ processionis immediatè communicatur amor, quo mediante deinde communicatur natura. Sed contra: nam utriusque eodem modo communicatur natura, Verbo quidem mediante intellectu, Spiritui Sancto verò mediante amore. Etenim id communicatur immediatè, quod est immediatior via respectu termini. Sed immediatior via respectu Verbi, & Spiritus Sancti est intellectus & volitio: nam Pater intelligendo gignit Verbum; & uterque amando spirant Spiritum Sanctum.

127. Septima ratio est Bartholomæi Torrez 1. p. q. 27. artic. 2. Vasquez disp. 113. cap. 7. & disp. 145. cap. 5. Asserentium, idè solum Verbum, & non Spiritum Sanctum esse genitum, quia solum Verbum vi suæ processionis procedit non modò simile in natura cum principio producente, quomodo etiam procedit Spiritus Sanctus, sed etiam procedit ut imago ad repræsentandum expressa. De ratione autem Filij, ut Filius est, non solum est produci similem in natura, sed etiam ut imaginem ad repræsentandum suum principium. Maior constat, nam solius Verbi est, non autem

amoris

Ioan. Theologus.
Concilium
Florentinum
Scholastici
cum Magistro.

Ruiz.

Torrez.
Vasquez.

amoris representare, quia solius Verbi est, procedere ut speciem declarativam obiecti intelligentis intellectui dicenti & intelligenti: amoris autem tantum est, procedere ut impulsus voluntatis in rem amatum.

128. Confirmatur 1. Nam si Spiritus sanctus procederet, ut imago ad representandum expressa, alicui intelligenti deberet representare: at nulli intelligenti representat, non Patri aut Filio, quia neuter seipsum intelligit Spiritu sancto, nec tanquam forma, nec tanquam termino intellectiois; nec sibi ipsi, nisi quatenus sua intellectioe essentiali intelligit se, & reliquas personas in seipso; nec alicui intellectui creato; non viatori, ut patet; non beato, quia qui videt tres personas, non videt unam representatam in alia, sed omnes eque primò: igitur nulli representat. At Verbum omnia intelligibilia representat Patri, non tanquam forma, quia Pater non intelligit nata sapientia ut forma, sed tanquam terminus paternæ intellectiois. Minor primi syllogismi probatur, tum quia humanis nullus filius est, qui patrem non representet, quod adeo verum est, ut etiam id reperiatur in æquiuoca generatione muli. Et licet etiam pater filium representet, non est tamen illius imago, quia imago est similitudo originem habens ab eo, quem representat. Tum quia eò magis, aut minus aliquis dicitur filius, non quò magis, aut minus est homo, sed quò magis, aut minus patrem representat. Ergo perfectio filiationis non crevit ex perfectione substantiæ, sed ex perfectione similitudinis representantis & exprimentis suum principium.

129. Confirmatur secundò, nam ignis productus procedit similis in natura igni producenti, quia tamen non procedit ut imago ad illum representandum expressa, non dicitur filius: ergo licet Spiritus sanctus vi suæ originis procedat similis in natura principio producenti, quia tamen vi eiusdem non procedit ut imago ad illud representandum expressa, non dicitur filius.

130. Sed contrà. Nam cum aduersarii dicunt, de ratione filij esse, ut procedat per modum imaginis ad representandum expressa; vel intelligunt de imagine, & representatione intentionali, vel de imagine, & representatione naturali. Primum in ipsorum sententia dici non potest, tum quia hæc non reperitur in filio creato: at ipsi docent, hanc imaginis rationem communem esse cum genito creato. Tum quia hæc ratio imaginis non requirit unitatem in natura cum obiecto, ad quod representandum exprimitur, ut patet in verbo creato, quod est vera imago rei intellectæ, diuersæ tamen naturæ ab illa: at ratio filij essentialiter postulat unitatem saltem specificam naturæ cum principio producentis.

131. Si autem dicatur secundum, sequitur, quòd etiam Spiritus sanctus vi suæ originis procedat ut filius. Sequelam probò, nam per aduersarios procedere ut filium, est vi suæ

originis procedere ut imaginem ad representandum naturaliter expressam: sed per eos Spiritus sanctus vi suæ originis procedit ut similis in natura cum principio producente: ergo vi suæ originis procedit ut filius, nam procedere vi suæ originis ut imaginem naturalem ad representandum expressam, non est aliud, quàm productum vi suæ productionis accipere eandem naturam producentis, ratione cuius productum aptum est representare suum producentem. Sed hoc ipso, quòd productum vi suæ productionis accipit eandem naturam producentis, vi eiusdem naturæ fit aptum representare suum producentem: ergo. Maior probatur, quia nec de ratione imaginis naturalis est, actu representare, sed tantum posse representare. Nam si nullus esset intellectus creatus, adhuc equus productus esset filius & imago equi producentis, ut concedit ipsemet Vasquez. Nec dici posset, illum actu representare intellectui Diuino, quia Deus non cognoscit equum producentem in ipso equo producto, sed utrumque in seipso. Neque etià requiritur, ut imago sit obiecti finem ab agente expressa: nam sufficit ipse finis & intentio naturæ, quæ in ipso opere producto elucet, quotiescunque vi suæ productionis effectus procedit similis in natura cum principio producente, quod etiam concedit Vasquez. Minorem ostendo. Quoniam productum fit aptum representare suum producentem formaliter per similitudinem naturæ, quam media productione accipit à producente. Nam per id productum fit formaliter aptum ad representandum suum producentem, per quod fit simile illi: fit autem productum simile producenti ratione naturæ communis: ergo vi talis naturæ fit productum aptum ad representandum suum producentem. Igitur si Spiritus sanctus vi suæ processionis formalis accipit eandem naturam producentis, vi suæ processionis est formaliter aptus ad representandum naturaliter suum producentem.

132. Respondet Vasquez disp. 113. cap. 8. in humanis ex eo solum dici aliquem filium, quia habet eandem naturam producentis. Nam in ea solum est fundamentum relationis imaginis, in quo sufficienter saluatur ratio filij, at verò in Diuinis sola similitudo naturæ producti cum producente non sat est ad rationem filij, quia hæc sola non est sufficiens fundamentum relationis imaginis; quia hæc in Deo non resultat ex sola identitate naturæ, sed ex illa, & ex proprietate personali, quæ nata est representare: hæc autem est sola proprietas Verbi, per intellectum producta, non autem proprietas Spiritus sancti producta per voluntatem.

133. Sed contrà: quoniam, ut probatum est, relatio quæ constituit filium ut sic, non est relatio imaginis intentionalis, sed naturalis, quæ consistit in sola participatione naturæ cum producente. Sed tam Verbum, quàm Spiritus sanctus vi suæ originis participat eandem naturam cum producente: ergo uterque est filius. Confirmatur, nam ideo filius in

humanis habet fundamentum relationis imaginis, quia participat eandem naturam producentis: sed etiam Spiritus sanctus vi suæ originis participat eandem naturam cum producente: ergo. Et ratio à priori est, quoniam ad rationem imaginis naturalis duo tantum requiruntur, & vnitas naturæ, siue specificæ, siue numericæ, & realis distinctio producti à producente. Primum requiritur vt ratio formalis representandi, nam ratio representandi est vnitas & conuenientia in eadem natura. Secundum vt pura conditio: nam ratio distinctionis est ratio diuersitatis, quæ non potest esse perfecte formalis ratio representandi, sed conditio tantum, quæ posita, tota ratio representandi saluatur in sola vnitate naturæ. Cum igitur Spiritus sanctus vi suæ originis accipiat eandem naturam cum reali distinctione à producente, erit vera imago naturalis sui producentis, non minus quam Verbum ipsum. Nec refert, quod Verbum vi suæ originis personalis procedat vt imago intentionalis ad representandum intelligibiliter expressa, quo pacto non procedit Spiritus sanctus: quia hæc ratio imaginis impertinenter se habet ad imaginem naturalem, in qua tantum aduersarij collocant rationem filij vt sic.

134. Ex his patet ad oppositum fundamentum. Falsum quippe est, solum Verbum vi suæ processionis procedere per modum imaginis naturaliter representantis suum principium. Probatio verò maioris cum sua confirmatione solum probat de representatione intentionali & actuali, non autem de naturali & aptitudinali, quæ sola per aduersarios est de ratione filij vt sic. Patet etiam ad vtramque probationem minoris. Nam maior illa similitudo, quam filius habet erga Patrem, & non habet erga alios, oritur ex perfectiore participatione eiusdem naturæ gignentis, quo perfectiore modo participat etiam Spiritus sanctus, dum vi suæ originis accipit eandem numero naturam producentis.

135. Ad secundam confirmationem respondet, non ideo ignem productum non dici filium ignis producentis, quia non procedit vt imago potius ignis producentis, quam alterius ignis non producentis: nam de ratione imaginis non est, vt sit similior suo principio, quam alijs, vt constat de filio creato, qui sæpe est similior alteri, quam Patri: sed ideo non dici filium ignis producentis, quia ratio filij non reperitur, nisi in sola imagine perfecti viuents.

136. OCTAVA ratio est Richardi Victorini lib. 6. de Trinit. à capite 18. Alensis 1. p. q. 42. memb. 2. & mēb. 3. art. 2. & q. 43. memb. 2. Maioris in 1. dist. 13. qu. 1. Francisci Zunigæ disp. 2. dub. 2. à membr. 9. Qui eo probant, Spiritum sanctum non esse Filium, quia non accipit naturam fecundam cum virtute illam communicandi alteri: atqui accipere naturam fecundam cum virtute illam communicandi alteri est de ratione Filij vt sic: ergo Spiritus sanctus, qui non accipit naturam fecundam cum virtute illam communicandi

alteri, non est Filius. Maior cum consequentia patet. Minor, in qua tantum præsens controuersia versatur, probatur primò, quia de ratione Filij est procedere in similitudinem eiusdem naturæ cum producente: natura autem non dicit nudam quidditatem viuents, sed principium fecundum producendi de sua substantia aliud suppositum viuens.

137. Secundò probatur. De ratione Filij est procedere vniuocè conueniens cum principio producente, non solum in modo essendi, sed etiam in proprio modo operandi. Proprius autem modus operandi viuents, vt distinguitur à proprio modo operandi non viuents, est posse de propria substantia per principium coniunctum aliud viuens sibi simile producere.

138. Tertiò: quod est de ratione Filij creati, & increati, est de ratione Filij vt sic: sed de ratione Filij creati, & increati est esse simile producenti in virtute producendi sibi simile in natura: ergo talis similitudo in virtute producendi sibi simile in natura est de ratione Filij vt sic. Maior patet, quia quod est de ratione omnium inferiorum distributiuè, est de ratione immediati superioris. Minor probatur quoad Filium creatum. Nam Filius creatus essentialiter est animal genitum, cum extra naturam sentientem ratio Filij creati non reperiatur: sed de ratione animalis geniti est esse simile producenti in forma substantiali ab eo accepta; ergo & in principio intrinseco, & radicali communicandi naturam. Consequentia elucet, quia de quidditate formæ sentitiuæ est esse principium radicale communicandi naturam.

139. Probatur eadem minor quoad filium increatum: tum quia ex Anselmo in Monologio cap. 16. quicquid de Deo prædicatur, quidditatiuè prædicatur: prædicatur autem de Filio Dei virtus spiratiua: igitur hæc est de quidditate Filij Dei. Tum quia ex probabili opinione, si Spiritus sanctus non procederet à Filio, per locum intrinsecum sequeretur, non esse eundem numero filium, qui nunc est: ergo de ratione Filij Diuini est, vt ab eo procedat Spiritus sanctus, ac proinde vt sit similis Patri in virtute spirandi; atque adeo in natura ipsa communicanda. Tum quia similitudo cum Patre in virtute communicandi naturam, est idem cum Filio Dei, absque actuali distinctione ex natura rei; ergo est illi quidditatiua. Omnis quippe identitas actualis excludens omnem distinctionem ex natura rei, est essentialis & quidditatiua, quia nihil magis est essentialis, & quidditatiuum rei, quam res ipsa tota sibi absque vlla distinctione actuali ex natura rei.

140. Quartò, probatur eadem sententia. Quod est de ratione filij creati, & non dicit imperfectionem, nec aliunde repugnat Filio increato, est de ratione Filij vt sic, sed esse similem Patri in natura fecunda ab eo accepta, est de ratione Filij creati, & non dicit imperfectionem, nec repugnat Filio increato; ergo. Maior declaratur, quia quod non dicit

imperfe-

Richardus.
Alensis.
Maior.
Zuniga.

Anselmus.

imperfectiōem, & est essentialē alicui perfectiōi creatā, est etiam essentialē simili perfectiōi increatā, habenti idem nomen & rationem: ut quod est de ratione scientiā creatā, & non dicit imperfectiōem, est etiam essentialē scientiā increatā. Minor quoad primam partem constat ex ratione tertia, quoad secundam patet, nam de facto reperitur in Deo, in quo nihil est imperfectum, quoad tertiam est de fide, quā constat, Filium Dei esse similem Patri in eadem virtute spirandi, ac proinde in eadem virtute naturam communicandi. Confirmatur, nam esse similem Patri in natura fecunda, & virtute communicandi essentialē ab eo acceptam, essentialiter convenit filio creato; & non ut distincto ab increato, alioqui non competeret filio increato; ergo filio ut sic; atque adeo ut communi utrique.

141. Quinto probatur. Quando nomen impositum ad significandam perfectiōem creatam extenditur ad similem perfectiōem increatam significandam, talis extensio fundari debet in aliqua maiore convenientia essentiali, quā sit inter rem creatam & increatam, ad quam significandam nomen ipsum extenditur; alioqui non esset ratio, cur magis ad unam, quā ad aliam perfectiōem significandam extenderetur: ut nomen scientiā, quod impositum fuit ad significandam scientiam creatam, extensum est ad significandam potius scientiam, quā bonitatem Dei ob maiorem convenientiam essentialē, quā est inter scientiam creatam, & increatam, quā non est inter eandem scientiam creatam, & bonitatem increatam. Id autem, in quo hæc maior convenientia consistit, importatur tali nomine, ut iam extenso ex perfectiōe creatā ad increatam, tanquam aliquid essentialē utrique. Ergo id, quod nomine filij, ut extenso ex creato ad increatum, importatur, est essentialē utrique. Hoc autem aliud esse non potest, quā virtus communicandi naturam; nam in hoc filius creatus convenit cum Filio increato, & non cum Spiritu S. ergo hoc erit essentialē utrique. Minor subsumpta probatur, quia nihil cogitari potest, in quo filius creatus magis conveniat cum filio increato, quā cum Spiritu S. quā prædicta virtus cum in reliquis æquē conveniat cum utroque.

142. Sed contra hanc rationem primo. Nam posse generare extrinsecum est filio: constat in mulo, qui filius est, & tamen generare non potest. Neque dicas, mulum non posse generare proximē, posse autem remotē: & hoc fat esse ad rationem filij. Nam etiam si non posset remotē, adhuc diceretur filius: quod sic probo, quia cum homines extenderunt hoc nomen, filius, ad significandam genituram muli, non habuerunt respectum, quod mulus posset saltem remotē generare: nam hoc incertum erat, cum iam vocetur in litem. Igitur cum extenderunt hoc nomen, filius, ad muli genituram significandam, non potuerunt per hoc nomen, filius, in mulo significare poten-

tiam ipsam remotam generandi, quæ ipsis dubia erat, sed aliquam rationem certam, in qua mulus convenit cum reliquis filijs creatis. Atque adeo ratio filij non consistit formaliter in potentia remota generandi. Ratio verò est, quoniam formalis & adæquata ratio filij saluatur per hoc tantum, quod productum repræsentet producentem per eandem naturam à producente acceptam, cui extrinsecum & posterius est, posse aliud sibi simile generare. Confirmatur, quia sicut Pater constituitur in esse Patris sola relatione genitoris ad genitum: ita filius in esse filij sola relatione geniti ad genitorem. Et sicut sublato omni respectu, manente tantum relatione genitoris ad genitum, maneret essentialis ratio Patris: ita sublato omni respectu, manente tantum relatione geniti ad genitorem, maneret essentialis ratio filij.

143. Secundo. Etiam si Filius Dei non esset productivus Spiritus S. si tamen procederet per intellectum, ut nunc procedit, adhuc esset filius. Contra verò etiam si Spiritus S. esset productivus Verbi, si tamen procederet per Voluntatem, ut nunc procedit, non esset filius, sed Spiritus. Ergo nec filius est filius ex eo formaliter, quod Spiritum producit; nec Spiritus non est filius ex eo formaliter, quod aliam personam sibi similem non producit. Consequentia patet. Antecedens probo: nam filius increatus ex Aug. 7. de Trin. c. 2. eo est filius quo Verbum, & eo Verbum, quo Filius: sed si filius non produceret Spiritum S. modò procederet per intellectum, uti nunc procedit, esset Verbum; est enim Verbum formaliter per productionem intellectus: ergo adhuc esset filius, etiam si Spiritum S. non produceret. Vnde si Pater prius origine per voluntatem produceret Spiritum S. quā per intellectum simul cum Spiritu S. produceret Verbum, nec Spiritus esset filius, esto foret Verbi productivus; nec Verbum desineret esse Filius, cum non desineret esse Verbum, esto Spiritus productivum non esset.

144. Tertiò. Similitudo in proprio modo operandi Patris, ut Patris formaliter, non est de quidditate formali Filij Dei: ergo nec similitudo in modo operandi eiusdem, ut spiratoris, erit de quidditate Filij Dei. Antecedens patet, nam proprius modus operandi Patris, ut Patris formaliter, est generare per intellectum, quem modum operandi non communicat filio. Consequentia probatur, nam sicut Filius dicit solam relationem ad Patrem, ut Patrem formaliter: ita si similitudo in proprio modo communicandi naturam esset de ratione filij, ut filius est, deberet etiam ea, quæ est propria Patris ut Patris formaliter, esse de ratione filij: at hæc necessaria non est; igitur nec illa, quæ non est propria Patris, ut Patris formaliter. Consequentia constat, quia filius debet representare Patrem ut Patrem formaliter: nam illud debet representare formaliter, à quo proximè formaliter producit; producit autem proximè & formaliter à virtute generativa, non à spirativa; igitur illam, non hanc debet formaliter representare.

145. Quarto. Adhuc Pater esset Pater, etiam si non spiraret. Ergo etiam Filius esset Filius, etiam si non produceret Spiritum S. Consequentia constat, nam implicat, esse Patrem absque Filio: sed sublata virtute spiratiua à Patre, adhuc Pater maneret Pater, atque adeo cum Filio, & non cum virtute producendi Spiritum sanctum: quia sublata virtute spiratiua à Patre, tolleretur etiam à Filio, cum sit vna indiuisibilis in vtroque. Igitur Filius Dei non est formaliter filius per virtutem producendi Spiritum sanctum. Antecedens probo, quia Pater non est Pater formaliter per vim spirandi, sed per vim generandi: ergo adhuc sublata virtute spirandi, non tolleretur per locum intrinsecum virtus ipsa generandi.

146. Confirmatur primò, nam Paternitas constituit formaliter personam Patris, quam realiter distinguit à persona filij: spiratio verò actiua nec constituit personam Patris, nec illam à Filio distinguit: Ergo sublata virtute spirandi à Patre, & consequenter à Filio, non tolleretur per locum intrinsecum, persona Patris, ac proinde nec persona filij. Consequentia elucet, quia constitutum formaliter pendet à solo constitutiuo formali, & à proprio termino per se: Sed formale constitutiuum Patris est paternitas, eiusque terminus per se est sola filiatio. Nam ille est terminus per se paternitatis, qui illi formaliter opponitur; at hic est sola filiatio: nam spiratio actiua, cum sit communis vtrique, non opponitur paternitati. Igitur sublata virtute spiratiua à Patre & Filio, adhuc maneret formale constitutiuum Patris & Filij.

Patres in
Conc. Flor.
Scholastici.

147. Confirmatur secundò: Nam tam Patres in Concilio Florentino dum contra Gregos contendunt, Spiritum sanctum non solum à Patre, sed etiam à Filio procedere, quàm Scholastici, cum disputant, num Spiritus sanctus distingueretur à Filio, si ab illo non produceretur, omnes supponunt, manere Patrem, ac proinde Filium, esto Spiritus à Filio non produceretur: solumque contendunt, non fore distinctionem inter Spiritum sanctum & Filium, si Spiritus sanctus à Filio non procederet. Nullus quippe per eam hypothesin supponit, destrui formaliter personam Patris, aut Filij; sed manente persona Patris, ac Filij, licet variata quoad solam proprietatem spirandi, quæ est extra constitutionem personalem Patris ac Filij ut sic, solum quærunt num saluaretur in eo casu distinctio in Spiritum sanctum & Filium.

148. Quintò. Si esset aliquod viuens creatum, quod vnica generatione adæquatè communicaret totam suam virtutem generatiuam, hic esset verus & proprius Pater; ergo per ordinem ad verum & proprium Filium: atqui talis Filius non esset communicatiuus naturæ, cum iam illa supponeretur per adæquatam generationem ipsi communicata: ergo ratio Filij essentialiter non postulat, vt possit naturam à Patre acceptam alteri communicare.

149. Sextò. Ex eo formaliter viuens creatum est Filius, quo procedit simile generanti in es-

sentia: ergo ex eo formaliter viuens increatum est filius, quo procedit simile producenti in essentia: ergo non ex eo formaliter est filius, quo procedit simile in natura fecunda.

150. Negant aduersarij consequentiam. Quoniam essentia viuents creati, quouis alio præciso, seipsa est radicale principium coniunctum producendi aliud viuens: at Deitas præcisè sumpta non est seipsa intrinsecum principium coniunctum producendi suppositum viuens, nisi determinata aliqua relatione. Quare non eo ipso, quo viuens increatum procedit simile in Deitate, procedit etiam simile in natura fecunda, sed necesse est, vt procedat simile in essentia determinata relatione.

151. Sed contrà. Nam sicut per aduersarios, viuens creatum procedens simile in essentia principio producenti, licet sit proximè impotens ad communicandam naturam alteri defectu principij proximi, vt mulus; adhuc dicitur verus filius: ita Spiritus sanctus procedens similis in essentia principio spiranti, licet impotens ad communicandam naturam alteri personæ, defectu vltioris termini producibilis, adhuc diceretur verus filius. Cum non minùs impossibile sit, vt viuens creatum communicet naturam alteri sine principio proximo essentialiter requisito; quàm vt Spiritus sanctus communicet naturam Diuinam alteri supposito defectu vltioris termini producibilis.

152. Ad primum argumentum oppugnatur rationis nego minorem. Et ad probationem dico, conceptum naturæ viuents saluari per principium fecundum operationum vitalium intra se.

153. Ad secundum nego minorem. Nam etiam proprius modus operandi viuents est esse principium operationum vitalium vitæ sentientis, aut intelligentis, in quo satis est, vt Filius procedat similis genitori.

154. Ad tertium concedo, quod de ratione animalis geniti sit esse simile generanti in forma accepta quoad essentialia: nego tamè principium radicale communicandi naturam esse essentialè animali, cum possit saluari perfecta ratio animalis per solum principium radicale operationum vitalium intra se, vt saluatur in Phænice.

155. Ad posteriorem probationem de Filio increato, ad primam probationem distinguo minorem: prædicatur virtus spiratiua de Filio Dei, qua Filius est, & nego; quàm Spirator est, & concedo. Ad secundum verò nego consequentiã: quia licet non esset idẽ numero Filius, qui nunc est, adhuc tamen esset Filius: sola enim numerica variatio non tollit essentialẽ rationem Filij, quæ saluari potest in alio numero Filio.

156. Ad tertium concedo, vim spiratiuam esse quidditatiuam Filio Dei, non quàm Filius est, sed quàm persona Diuina est prior origine per voluntatem; alioqui eadem virtus spiratiua nõ posset esse quidditatiua Patri, quia quod est proprium vnius personæ, vt talis, non po-

test

test esse proprium alterius, vt condistinctæ ab alijs personis.

157. Ad quartum argumentum neganda est minor. Ad confirmationem verò neganda est maior. Ad quintum nego minorem subsumptam. Ad cuius probationem mox constabit ex ratione nostra.

Auctoris ratio.

158. **R**atio igitur, quæ mihi post omnes maturè examinatas occurrit, quæque doctissimis viris sæpius in disputationibus agitata vehementer placuit, hæc est. Ideo processio Verbi, non autem Spiritus sancti est generatio, quoniam de ratione generationis perfecti viuentis est, vt per eam terminus productus procedat adæquatè similis principio producenti. At sola persona Verbi vi suæ originis procedit adæquatè similis principio producenti. Igitur sola processio Verbi, non item Spiritus sancti est generatio.

Aristoteles.

Maiores est Aristotelis 2. de anima text. 34. & 49. & 7. Metaph. cap. 8. vbi docet generationem viuentis esse opus naturalissimum, quo produciens intendit facere aliud, quale ipsum.

S. Thomas. Syluius.

saltem specie. Est etiam S. Thomæ 1. p. q. 27. art. 2. Syluii ibid. vbi ille ad generationem viuentis requirit adæquatam similitudinem termini procedentis cum principio producente; ideoque docet, vermes, qui generantur in animalibus non esse genitos & filios, quia licet procedant similes in ratione generica cum principio producente, non tamen procedunt similes in ratione specifica cum eodem principio producente. Eandem docet Gabriel in 1. dist. 13. art. 1. vbi, *Generatio, inquit, striete sumpta est productio, qua viuens ratione sua productionis præcisè producitur vt totaliter simile, & eiusdem rationis cum producto, quantum ad omnia, excepta sola productione.* Eandem indicat manifestè S. Thomas & Syluius 1. parte quæst. 27. artic. 4. Cuius ratio à priori est quoniam generatio est productio à natura ordinata ad propagationem ipsius generantis. Vnde quod perfectius generans se communicat genito, eò perfectius se propagat in genito, quia intentio generantis est, quoad omnia, quantum fieri potest, seipsum conseruare, ac viuere in genito: ergo quod perfectius generans se communicat genito, eò perfectius hanc naturæ propensione adæquat.

Gabriel.

S. Thomas. Syluius.

159. Pro minoris probatione suppono tria. Primum est, adæquatam principium Verbi & Amoris in diuinis non esse tantum naturæ, sed Verbi esse intellectum Patris, proximè constitutum per obiectum intelligibile, tanquam per proximum & formale specificatiuum; Amoris verò esse voluntatem Patris & Filij proximè constitutam per obiectum volibile, tanquam per formale specificatiuum. Sunt enim hæc principia vitalia, quæ ad operandum proximè constituuntur per obiecta, tanquam per formas vltimè specificantes & complementes principia ipsa operatiua. Vnde pro diuer-

sitate obiectorum diuersarum sunt operationum productiua. Cuius ea est ratio, quia illa essentialiter ordinantur ad obiecta in se ipsis exprimenda, vel diligenda: non possunt autem ea in seipsis vel exprimere, vel diligere, nisi illa in seipsis præhabeant. Quod sit, vt natura cum huiusmodi potentij solùm concurrat vt principium commune & quasi genericum, obiectum verò vt forma specifica contradi-stinctiua operationis vnius ab operatione alterius.

160. Secundum est. Hæc obiecta, quæ veluti formæ specificæ constituunt intellectum & voluntatem diuinam, non esse extrinsecos terminos distinctos ab intellectu & voluntate Dei, vt sunt in nobis, in quibus obiecta distinguuntur à potentij; sed esse intrinsecas perfectiones à parte rei identificatas cum intellectu & voluntate diuina; & hoc per se, quia per se in Deo intellectus & intelligibile, appetitus & appetibile sunt idem, teste Philosopho 12. Metaphys. Vnde eadem Deitas est quasi subiectum intellectus & voluntatis diuinæ, cum vnoquoque cõcurrentes vt commune principium communicatiuum ad productionem Verbi & Spiritus sancti, & simul obiectum vltimè constituens, tum intellectum, vt species intelligibilis sui, personarum, & creaturarum possibilitium; tum voluntatem vt obiectum appetibile sui, personarum, & creaturarum possibilitium.

Philosoph.

161. Tertium est. In his potentij vltimè per obiecta ad operandum constitutis duplicem considerari perfectionem, vtamque essentialem, & per se ad operandum requisitam: alteram quasi genericam naturæ cum vtroque principio intellectiui scilicet, & volitiui immediatè & naturaliter concurrentis; alteram quasi specificam & differentialem ipsius obiecti, cum vtroque etiam principio intentionali concurrentis. Nam sicut vnumquodque principium per se constat ex natura & obiecto; ex natura tanquam ex ratione generica & communi; ex obiecto tanquam ex ratione specifica & propria: ita duplicem in se continet perfectionem, & naturalem ipsius naturæ, & intentionalem ipsorum obiectorum. Nam sicut naturæ est, se communicare naturaliter, ita obiecti se communicare intentionaliter; quoniam obiectum vt obiectum formaliter non postulat esse in termino producto secundum esse naturale, sed tantum secundum esse intentionale. His adnotatis,

162. Probatur minor nostræ rationis, in qua sita est presentis rationis difficultas, hoc pacto. Verbum Diuinum non solùm procedit simile naturaliter principio remoto, & quasi generico naturæ; sed etiam intentionaliter principio proximo & quasi specifico obiecti intelligibilis; quia non solùm procedit consubstantialiter principio producenti, sed etiam expressiuum, & declaratiuum obiecti intelligibilis, à quo tanquam à forma specifica & vltima essentialiter constitutiua ipsius principij producentis exprimitur. Est enim, Verbum ex vi suæ formalis originis similitudo

obic-

obiecti intelligibilis ad ipsum intentionaliter representandum expressa. Spiritus vero sanctus, licet vi suae originis procedat naturaliter similis principio remoto & quasi generico naturae, quia vi suae formalis originis non minus quam Verbum procedit consubstantialis principio spiranti; quia procedit ut Amor increatus, qui non minus quam intellectio est de essentia Dei; non tamen procedit similis intentionaliter obiecto intelligibili, à quo tanquam ab ultima, & specifica forma essentialiter constitutiva principij spirantis procedit: quia non procedit ut intellectualis imago ad suum principium intentionaliter representandum expressa; sed ut vitalis impulsus ad obiectum diligendum productus.

Aristoteles.

163. Cuius discriminis ratio à priori est, quia intellectus fit proximè fecundus ad operandum per speciem intelligibilem obiecti, quae essentialiter ordinatur ad gignendum Verbum, ut intentionalem imaginem, & expressam similitudinem ipsius obiecti; mediante qua intellectus fit ipsum intelligibile in actu, iuxta illud Philosophi: *Animam intelligendo fit omnia*. Voluntas vero fit proximè operatiua per expressam notitiam obiecti intelligibilis, quae cum sit ipsa formalis similitudo obiecti, non ordinatur ad aliam formalem similitudinem exprimendam, sed ad inclinandum duntaxat appetitum ad obiectum diligendum iam cognitum, & expressum. Igitur sola processio Verbi; non autem Spiritus sancti est generatio. Consequentia patet, nam generatio est, qua productum procedit adaequatè simile producenti, non solum in ratione generica, sed etiam in ratione specifica: ideo enim productio Vermis non est generatio, quia per eam productum non procedit adaequatè simile producenti secundum utramque similitudinem genericam & specificam, sed tantum secundum rationem genericam animalis. Adaequata autem similitudo in his principijs vitalibus non est sumenda penes naturam tantum, quia haec est solum principium commune, & genericum aequaliter concurrens cum utraque potentia; sed etiam penes obiecta, quae sunt ultimae formae specificae constituentes, & distinguentes huiusmodi principia, qua vitalia sunt formaliter. Ergo sola productio Verbi, non autem Spiritus sancti est generatio: quia solum Verbum procedit adaequatè simile principio producenti, & secundum rationem genericam naturae, & secundum rationem specificam obiecti, & secundum similitudinem naturalem essentialiter requisitam ad generationem viuientis ut sic, & secundum similitudinem intelligibilem, seu intentionalem propriam generationis viuientis intellectualis.

164. Confirmatur primò: Quia Filius debet procedere ut imago expressiua omnium, quae essentialiter constituunt principium, à quo ipsa procedit. Solum Verbum Diuinum procedit ut imago expressiua omnium, quae essentialiter constituunt principium, à quo ipsum procedit; Ergo solum Verbum est Filius. Maior conceditur ab omnibus. Minor

probat, nam tam in principio intellectu, quam in principio volitivo duo sunt per se primò constituentia, & natura, & obiectum. Solum Verbum vi suae originis procedit & ut imago naturalis ad representandam naturam, & ut imago intentionalis ad exprimendum obiectum intelligibile. Spiritus sanctus vero vi suae originis solum procedit ut imago naturalis ad representandam naturam principij spirantis, non autem obiectum ipsum diligibile, quod est formale constitutiuum principij spirantis. Etenim in amore non cognoscitur obiectum amatum, sicut in Verbo obiectum intelligibile, quia amor non est intellectualis manifestatio & expressio obiecti, sicut est Verbum, quod vi sua habet representare & exprimere obiectum intelligenti, etiam si obiecti naturam in se ipso formaliter non contineat.

165. Confirmatur secundò: Generatio continere debet perfectam similitudinem gignentis: Atqui sola productio Verbi continet perfectam similitudinem Patris gignentis: quia non solum continet similitudinem naturalem, sed etiam intentionalem, nam haec per se spectat ad ultimum & specificum complementum generationis intellectualis ut sic. Quin inter omnes generationes perfectissimam esse intellectualem; nomenque ipsum generationis per prius dici de generatione intellectuali, quam materiali docet Aureol. in 1. dist. 9. p. 1. a. 2. tamen si in Deo non solum fit generatio intellectualis quoad similitudinem intentionalem, quae sola non sufficeret, ut constet in creatis; sed etiam quoad naturalem, quae simul cum intentionali constituit perfectam generationem viuientis intellectualis.

Aureolus.

166. Hanc nostram rationem breuiter attingit S. Thom. 1. p. q. 27. ar. 2. & 4. contra gentes c. 11. inde probans, processionem per intellectum, non autem per voluntatem, in Diuinis esse generationem, quia in Deo conceptio intellectus est similitudo rei intellecta, & in eadem natura existens cum ipso Deo dicente. Quibus verbis utramque similitudinem exprimit, & intentionalem, & naturalem ad intellectualem filium essentialiter requisitam. Eandem rationem indicat Scotus quodlibeto 8. in fine, ubi docet filium ex vi suae processionis esse notitiam actualem declaratiuam omnis obiecti intelligibilis, quod in memoria Patris continetur. Eandem rationem repetit in 1. dist. 10. §. contra idem est principium, & dist. 2. q. 7. Eandem rationem innuit Aureol. in 1. dist. 27. p. 2. art. 3. §. restat ergo, ubi ex eo, quod in Diuinis filius sit intellectualis, docet, de ratione ipsius esse, ut procedat tanquam notitia declaratiua Patris manifestans ea, quae quasi latebant in memoria fecunda ipsius; ac per hoc distingui à Spiritu sancto, qui tamen si procedat per omnia similis Patri & Filio in naturalibus, quia tamen non procedit, ut imago ad representandum suum principium, sed ut amorosus impulsus, non dicitur filius.

S. Thomas.

Scotus.

Aureolus.

167. Eadem ratio colligitur ex sacra Scriptura, quae Filium appellat imaginem, ad Coloss. 1. secundae ad Cor. 4. Sapientiae 7.

Ad Coloss. 1.

1. ad Cor. 4.

cuiusque

eiufque processionem vocat sinceram emanationem claritatis omnipotentis Dei, ibid. Sapient. 7.

168. Eandem docent Patres. August. 7. de Trinit. cap. 2. *Eo, inquit, Filius, quo Verbum; & eo Verbum, quo Filius.* At Verbum intellectualē reduplicat imaginem. ergo. Anselmus in monologio cap. 53. *Sicut, inquit, Verbum mox ut consideratur, se prolem esse eius, à quo procedit euidentissimè probat, promptam referendo parentis imaginem: sic amor aperit se prolem negat, quia dum à Patre & Filio procedere intelligitur, non statim iam perspicuam exhibet se contemplanti eius, ex quo est similitudinem.* Vbi manifestè loquitur de similitudine intentionali, nam hanc vt propriam vi suæ originis habet Verbum, quam statim exhibet Patri contemplanti. Nazianzenus Oratione 4. de Theologia: *Filiū appellat naturæ paternæ declarationem: Brevis, inquit, & compendiosa, facilisque paternæ naturæ declaratio est Filius.* Declarat autem Filius æterni Patris naturam, intelligibiliter illam repræsentando. Nam cæterum etiam Spiritus sanctus per identitatem naturæ naturaliter declarat æterni Patris, nativæ naturæ. Athanasius sermone de sanctissima Deipara, docet Filium esse characterem, & speciem substantiæ Patris, *Per quam, inquit, ipse Pater exprimitur, & repræsentatur. Vt enim annulo signatorio species aliqua effigatur, quam nos imaginem expreſſam & sigillum appellamus, si nihil defuit ab exemplari suo: ita quoque Filius &c.* Cyrillus lib. 3. Thesauri. cap. 1. *Quemadmodum si quis, inquit, depictam Regis imaginem videret & miratus pulchritudinem imaginis, ipsum regem videre desideraret, iure utique imago ad eum diceret: qui me videt, Regem videt: Ego & Rex vnum sumus; quantum ad exactam similitudinem ego in Rege; & Rex in me est: sic & Filius &c.* Basiliius epist. 43. ad Gregorium Nyſſenum docet, Patris hypostasin in ipsa Filij hypostasi cognosci. Quod est proprium intellectualis imaginis.

169. *Obijcies 1.* De ratione Filij Dei non est, vt procedat similis cum Patre in principio communicandi naturam: ergo nec de ratione eius erit, vt procedat similis in obiecto intelligibili. Consequentia probatur, quia non minùs de ratione Patris Diuini est communicare suam naturam, quàm esse similem obiecto intelligibili: ergo si de ratione Filij non est, vt procedat similis in vno, nec de ratione eius erit, vt procedat similis in altero. Respondeo negando consequentiam; nam de ratione Filij increati, non est, vt procedat similis in notionalibus, sed tantum in essentialibus cum principio producente. Communicare autem naturam proximè conuenit Patri notionaliter, non essentialiter: esse verò simile obiecto intelligibili conuenit Patri essentialiter, non notionaliter. Minor constat, nam communicare naturam conuenit Patri proximè ratione relationis: esse verò simile obiecto intelligibili conuenit Patri rationis intellectiois essentialis. Maior probatur, nam alioqui de ratione Filij increa-

ti esset procedere similem Patri in ipsa Paternitate. Nec refert, quod Pater habeat, alium modum communicandi naturam per spirationem Filio communicabilem; quia hunc non habet vt Pater, sed vt Spirator, cum tamen vt Patri formaliter respondere debeat Filius. Ratio verò est, quia notionalia sunt propria, & indiuidualia personæ; quæ ex vi processionis non communicantur naturaliter, essentialia verò sunt communia; similitudo autem inter genitum & genitorem non spectatur penes indiuidualia & propria, sed penes essentialia & communia.

170. *Obijcies 2.* Intelligibile non constituit essentialiter intellectuum Dei. Ergo Verbum Diuinum procedens simile intelligibili, non procedit simile producenti quoad essentialia. Consequentia patet. Antecedens probatur, quia intelligibile, non solum est essentia Diuina, sed etiam creaturæ possibiles, sed hæ non constituunt essentialiter intellectuum Dei; implicat enim creatum essentialiter constituere increatum. Respondeo negando antecedens. Ad probationem distingo maiorem: creaturæ possibiles sunt intelligibile Diuini intellectus, quoad esse naturale earum; nego. Quoad esse intentionale; concedo. Sed vt sic non constituunt essentialiter intellectuum Dei, nego minorem. Quia vt sic, creaturæ sunt ipsa creatrix essentia, vt species, & intelligibilis similitudo earum. Vnde sicut Deus est essentialiter species creaturarum, ita in ratione intellectui constituitur per aliquid sibi essentialiter. Ergo Verbum procedens simile Deo in obiecto intelligibili creaturarum, procedit simile quoad aliquid essentialia principio producenti.

171. *Obijcies 3.* Obiectum intelligibile non est formaliter viuens. Ergo non potest esse proximum principium specificum generationis. Consequentia constat, quia generatio debet esse à principio proximo viuente. Antecedens probatur, quia obiectum, vt obiectum extrinsecum est intelligenti: principium autem viuens debet esse intrinsecum viuenti. Respondeo duplex esse obiectum intelligibile, vnum extrinsecum, alterum intrinsecum. Concedo antecedens de intelligibili extrinseco, nego de intrinseco, qualis est essentia angeli respectu eiusdem angeli intelligentis. Deo autem intelligenti nullum obiectum, neque creatum, neque increatum extrinsecum est. Nam ipsæmet creaturæ possibiles intrinsecæ sunt Deo intelligenti in ratione obiecti intelligibilis per earum intelligibilem similitudinem: est enim Deus teste S. Thoma, intelligibilis similitudo rerum omnium.

172. *Obijcies 4.* Etiam Spiritus S. vi suæ processionis procedit similis producenti, vtraque similitudine naturali, & intentionali, quia vi suæ processionis accipit naturam Diuinam; cum qua est vtraque similitudo essentialiter coniuncta. Respondeo negando antecedens; quia, vt rectè notat Caietanus 1.

S. Thomas.

Caietanus.

p. q. 35. art. 1. ad hoc, vt terminus vi suæ originis procedat similis producenti, non sufficit, vt quomodocunque origo terminetur ad simile, sed necesse est, vt terminetur ad simile formaliter & per se. Processio autem Spiritus sancti non est ad simile intentionaliter formaliter & per se, sed concomitanter ob concomitantiam cum amore, ad quem per se tantum origo Spiritus S. terminatur.

173. *Obijcies 5.* Similitudo est principium amoris: ergo si Spiritus sanctus procedit vt Amor, procedit vt similis per se. Respondet distinguendo antecedens: est enim similitudo principium Amoris, in quantum mouet appetitum vt bonum: bonum autem & finis non est principium producendi simile, sed tantum inclinandi ad simile. At in Verbo similitudo est principium producendi simile, quia est principium producendi Verbum, quod est ipsa expressa similitudo obiecti. Legatur S. Tho. 1. part. q. 27. art. 4. ad 2. & Syluius ibid.

S. Thomas.
Syluius.

174. Instabis, Spiritus S. procedit vt terminus perfectissimi amoris amicitiae. De ratione autem amoris amicitiae est vel facere, vel saltem supponere simile in natura. Ergo Spiritus sanctus vi suæ processionis formaliter procedit vt similis in natura cum principio producente. Respondet primò de ratione amoris esse facere, vel supponere similitudinem inter ipsos amantes. Amantes autem in Diuinis sunt PATER & FILIUS, ex quorum mutuo amore procedit Spiritus sanctus, vt terminus talis amoris. Vnde ex allato argumento solum sequitur, similitudinem tantum debere esse inter Patrem & Filium sese mutuo diligentes. Secundò dico, Spiritui sancto communicari similitudinem ei proportionatam, quæ est sola similitudo in natura.

175. *Obijcies 6.* Voluntas vi sua habet vnire se obiecto amato. Ergo infinita voluntas infinito modo se vniet amato: sed infinita vnio calculat perfectam identitatem amantis cum amato. Ergo Spiritus sanctus vi suæ originis procedit plus quam similis obiecto amabili, cum vi suæ originis procedat vt idem cum illo. Respondet, ex hoc tantum calculari infinitam vnionem affectionem, non autem naturalem cum obiecto amabili, quæ ad generationem non sufficit, cum neque sit per similitudinem naturæ, neque per expressionem obiecti, sed tantum per infinitam inclinationem & impulsu ad illud.

176. Instabis. Spiritus sanctus procedit vt vitalis inclinatio ad obiectum: Sed hæc est quedam obiectiua similitudo: ergo Spiritus sanctus vi suæ originis procedit vt similis obiecto. Resp. negando minorem. Etenim obiectiua similitudo sufficiens ad representandum intelligibiliter obiectum, & essentialiter requisita ad generationem intellectualem est illa, in qua exprimitur intentionaliter obiectum, qualis nō est amor, in quo nullo modo exprimitur obiectum, cum non sit ratio cognoscendi, sed tantum inclinandi ad obiectum. Quod autem talis similitudo, requiratur ad generationem intellectualem inde constat,

quoniam sicut de ratione geniti, vt sic est, representare genitorem: ita de ratione geniti intellectualis est representare intelligibiliter genitorem: atqui sola illa similitudo representat intelligibiliter genitorem, quæ est ratio cognoscendi genitorem, & in qua ipse genitor intentionaliter exprimitur. Talis autem similitudo non est amor, qui nec est ratio cognoscendi obiectum amabile, nec in ipso exprimitur natura ipsius obiecti amabilis.

177. *Obijcies 7.* Omne agens producit sibi simile in forma, per quam agit: ergo voluntas Diuina producit sibi simile. Respondet Ferrar. 4. contra gentes c. 19. §. huius euidencia, distinguendo de similitudine, vel secundum conuenientiam, vel secundum proportionem. De prima negat, de secunda concedit antecedens. At hæc non sat est ad generationem, quæ requirit similitudinem secundum conuenientiam specificam formæ, quæ in principijs vitalibus desumenda est ex obiecto.

Ferrarij

178. *Obijcies 8.* Productio Spiritus sancti habet quiddam est formale in generatione humana; ergo est generatio. Consequentia constat, quia non aliunde Patres Diuinam generationem colligunt, quam ex humana. Antecedens probatur, quia generatio humana est tantum via ad communicandam naturam producens productum: hoc totum habet productio Spiritus sancti; ergo. Respondet. Nego Antecedens, quamuis id concedat Aliacen. nam quod est formale in generatione humana, est adæquata similitudo producti cum producente, quam adæquationem non habet Spiritus sancti productio. Quia licet conueniat cum generatione humana in communicatione naturæ, non tamen conuenit in adæquata similitudine principij producentis. Cuius ratio est, quia productiuum hominis adæquate constituitur per principium sensitiuum rationale, cuius adæquata similitudo reperitur in productione hominis: productiuum verò Spiritus S. adæquate constituitur per principium volitiuum, quod præter naturam Diuinam includit pro vltimo constitutiuo obiectum volibile, à quo tanquam à principio specifico procedit Spiritus S. qui quia vi suæ originis non procedit similis obiecto volibili, quod est vltimū & specificum constitutiuum principij spirantis; nō procedit adæquate similis principio produceti. Sicut vermis procedens à verme est filius vermis producentis; procedens verò ab homine non est filius hominis producentis, etiam si procedat in eadem natura specifica vermis, in qua procedebat ab alio verme, idque ex eo tantum, quia in prima productione procedit adæquate similis principio producenti, non autem in secunda.

Aliacen.

179. *Obijcies 9.* Spiritui sancto vi suæ processionis communicatur totum principium productiuum; ergo vi suæ processionis procedit adæquate similis principio producenti. Consequentia constat, quia tunc terminus vi suæ processionis procedit adæquate similis principio producenti; quando vi suæ

processio.

processionis accipit totum principium productuum. Antecedens probatur, nam principium productuum Spiritus S. est volituum, constitutum ex voluntate & obiecto volibili: sed hoc totum communicatur Spiritui S. vi suae processionis formalis; ergo. Resp. Distinguendo antecedens; communicatur totum principium productuum, subiectiuè, nego; terminatiuè, concedo. Etenim duo includit principium volituum, vnum subiectiuè, & est ipsa voluntas Diuina; alterum terminatiuè, & est ipsum obiectum volibile. Vtrūque vi suae processionis formalis communicatur Spiritui S. nempe voluntas subiectiuè, & obiectum terminatiuè. Verū hæc terminatiua communicatio obiecti non sat est ad generationem, vi cuius debet communicari productum subiectiuè quidquid est in principio producte. Cuius ratio est, quia in ipso genito debet exprimi totū principium productuum cum finis generationis sit, vt totum generans conlueretur in genito: ergo debet illi intrinsecè & subiectiuè, & non tantum extrinsecè & terminatiuè totum principium communicari. Quam veritatem non obscure significauit S. Basilus orat. 16. illud. Ioan. 1. In principio erat Verbum: his verbis: *Cur Verbum? quoniam imago est genitoris, totum in se monstrans genitorem.* Et Cyril. lib. 7. Theauri c. 4. *Si Verbum, inquit, Dei appellatum est secundum Ennomium, non quia secundum naturam ex Patre sit, & genitoris essentiam in seipso demonstrat, &c.* Damasc. orat. 1. de imagin. *Imago, inquit, Dei inuisibilis est ipse filius, qui in seipso Patrem gerit.*

180. Dices. Sufficit, vt eo modo obiectum comunicetur termino, quo continetur in ipso principio: atqui in principio volitui obiectum continetur tantum terminatiuè; ergo sufficit, si hoc etiā modo communicetur termino producto, vt dicatur genitus. Resp. Negando maiorem, etenim ad generationem non sufficit, vt principium productiuū quocumq; modo comunicetur producto; sed comunicari debet, vt ratio ipsa essentialis generationis postulat. Cū enim natura generationis desumpta sit ex generatione creata, ex qua extensum est nomen ad generationem increatā significandā; in generatione autē creata semper principium generatiuum comunicatur genito totum subiectiuè; illud principium dicendum est generatiuum in Diuinis, quod comunicat se totū producto subiectiuè, non autem quod comunicat se totum terminatiuè: quia illud tantū principium in Diuinis dicendum est generatiuum, quod seruat eandem formā comunicandi se termino producto, quam seruat principium generatiuum creatum, ex quo translata est ratio generationis ad Diuina. Alioqui nullum haberemus fundamentum; cur potius vnum, quam aliud principium in Diuinis appellaremus generatiuum, nisi propter eiusmodi essentialē convenientiam in comunicando se totaliter subiectiuè termino producto.

181. Obijciēs 10. In definitione generationis sola mentio fit similitudinis naturæ; ergo hæc tantum requiritur: sed hæc reperitur in pro-

cessione Spiritus sancti; ergo in ea reperitur, quod est formale in generatione. Resp. Explicitè tantum mentionē fieri de similitudine naturæ; implicitè verò etiā de similitudine intentionali, quādo illa est essentialis principio producenti, vt est in principio generatiuo increato, quod essentialiter constituitur ex natura & obiecto intelligibili; ratio, quia eius similitudinis fit mentio, in definitione generationis, quæ est adæquata principio producenti. Porro similitudo adæquata principio producenti est illa, quæ adæquat totam similitudinem essentialē principij producētis; cuiusmodi non est similitudo, secundum quam procedit Spiritus sanctus, qui vi suæ originis solum procedit similis naturæ, non autem obiecto volito, quia non procedit vt similitudo obiecti amati, sed vt inclinatio tantum ad illud. Confirmatur, nam ita se habet natura intellectualis ad obiectum intelligibile in principio generatiuo intelligere, sicut natura generica ad gradū specificum in principio generatiuo materiali: sed sola similitudo in gradu generico non sufficit ad generationem viuētis materialis: ergo nec sola similitudo in natura intellectuali, sufficiet ad generationem viuētis purē intellectualis.

182. Obijciēs 11. Ea tantum similitudo est de ratione generationis, cuius terminus est capax, & principium ipsum comunicare potest. Sed amor increatus non est capax similitudinis intentionalis; nec eam comunicare potest principium ipsum spiratiuum. Resp. nego maiorem: alioqui vermis, qui non est capax nisi similitudinis genericæ, nec maiorem potest ab homine recipere, esset filius hominis producentis. Similitudo igitur ad generationē requisita spectanda non est ex capacitate termini, vel principij, sed ex propria essentia, quæ postulat, vt sit adæquata principio producenti quoad essentialia. Ex eo igitur, quod nec amor increatus vi suæ originis sit capax similitudinis intentionalis obiecti amabilis, nec principium volituum possit eam comunicare, non sequitur, Spiritum sanctum esse Filium, sed potius non posse esse filium, eò quod vi suæ originis nequit procedere adæquate similis principio producenti quoad essentialia.

183. Obijciēs 12. Productio muli est vera generatio: sed per illam terminus non procedit similis producenti: ergo de ratione generationis non est, vt per eam genitum procedat perfectè simile gignenti. Respondeo, productionem muli deficere à perfecta generatione viuētis, vt præcitato loco Metaph. indicat Aristoteles. Verum qua parte mulus procedit aliquo modo similis non solum principio generico, quia hoc non sufficit, vt constat in Verme, sed etiam specifico, dicitur aliquo modo genitus & filius. Mulus enim etsi non procedat in perfectam similitudinem naturæ specificæ cum equo & asina, à quibus gignitur, cum non possit procedere in duplici natura specifica; procedit tamen similis vtrique per differentiam, quæ multum participat de proprietatibus vtriusque parentis, vt constat ex extrinseca figura. At verò Spiritus sanctus

nullo

Aristoteles.

nullo modo vi suæ originis procedit similis similitudine specifica, sumpta ex obiecto cum principio spirante: & hoc ideo, quia obiectum diligibile, quod proximè constituit voluntatem ad operandum, nullo pacto ordinatur ad producendum simile. At verò principium generatiuum equi & asinæ per se ordinatur ad gignendum simile in natura specifica; per accidens autem ratione missionis diuersorum seminum deficit à perfecta similitudine naturæ specificæ.

Corollaria Doctrina.

184. **E**X dictis infero primò, Spiritum sanctum vi suæ originis procedere similem in natura cum principio producente, non tamen esse genitum; quia ad genitum intellectuale requiritur similitudo intelligibilis, quæ est propria naturæ intellectualis ut sic.

185. Infero 2. Spiritum sanctum vi suæ originis procedere ut Deum formaliter, & non tantum identicè; quia ex vi suæ originis formalis procedit ut Amor increatus, qui non

minus quam intellectio constituit essentialiter Deum.

186. Infero 3. Si per impossibile in Diuinis non esset Verbum, adhuc processio Spiritus sancti non esset generatio: quia neque tunc vi suæ originis Spiritus sanctus procederet similis intentionaliter principio producenti, sed tantum naturaliter, ut procedit nunc. Igitur neque tunc haberet formalem rationem generationis, quæ in eo consistit, ut per illam terminus procedat adæquatè similis principio producenti.

187. Ad rationem dubitandi constat ex dictis. Nego enim definitionem generationis conuenire processioni Spiritus sancti, quia Spiritus sanctus vi suæ originis non procedit in similitudinem adæquatam cum principio spirante: quo pacto intelligendum est, ly, *in similitudinem naturæ*. Ratio est, quia Spiritus sanctus non procedit in similitudinem obiecti diligibilis, quod est proximum principium constituens voluntatem Diuinam potentem ad spirandum. Conuenit autem processioni Verbi, quia hoc non solum procedit in similitudinem naturæ, sed etiam obiecti intelligibilis, quod est proximum principium constituens intellectum Diuinum ad producendum.

DISPUTATIO XIX.

De Relationibus Diuinis.

EXPLICATA natura, & numero Diuinarum processionum, ex quibus numerum, & proprietatem Diuinarum personarum deduximus, explicanda superest natura, & numerus Diuinarum relationum, quæ principia sunt, & termini Diuinarum processionum.

SECTIO I.

An, & quot sint relationes reales in Deo.

Conc. Tol.
tanum 11.

1. **D**ICO 1. Sunt in Deo relationes reales. Assertio est definita in Concilio Tolitano 11. *In relationis, inquit, personarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad virosque refertur, quæ cum relatione tres personæ dicantur, vnatanum naturalis substantia creduntur.* Eadem veritas colligitur ex sacra scriptura, in qua personæ Diuinæ appellantur nomine Patris & Filij, quæ correlatiue ad inuicem referuntur.

S. Thomas.

2. Fundamentum S. Thomæ est. In Deo

est realis processio vnius personæ ab alia: ergo in eo est realis relatio. Consequentia probatur, tum quia omne productum fundat realem respectum ad suum producentem: & è conuerso, quando ambo sunt eiusdem ordinis & naturæ, qualia sunt producent, & productum in Diuinis, ob hanc enim rationem concedimus respectum realem inter Patrem & Filium, & vniuersaliter inter causam & effectum in rebus creatis; non autem inter creatorem & creaturam, quia non sunt eiusdem ordinis & naturæ: tum quia omne productum distinguitur à producente. Sed in Diuinis non potest dari distinctio, nisi per relationes, nam omnis alia est per limitationem: non repugnat autem in Deo distinctio per relationes, quia hæc est per essentialem oppositionem, quam relatiua dicunt ad inuicem. Implicat autem distinctio per limitationem in Deo, quia hæc non est intrinseca & essentialis rebus ipsis distinguantibus, sed accidentaliter, & ab extrinseco limitante, quam Deus habere non potest. Confirmatur, quia relationes in Deo constituunt personas reales; igitur sunt reales.

3. **D**ICO 2. Hæ relationes in Deo reales sunt non solum secundum esse in, sed etiam secundum esse ad. Assertio est contra Caiet.

Caietanus.
Capreolus.

1. p. q. 28. ar. 1. & Capreolum in 1. dist. 33. ad

1. & 3.